

УДК 371. 378 (410)

DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vpe.2023.39.12043>

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛІВ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ

Любов Нос¹, Юліана Ткачук²

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Туган-Барановського, 7, Львів, Україна, UA–79005*

¹lyubov.nos@lnu.edu.ua;

²yuliana.zhdan@lnu.edu.ua

Досліджено систему професійної підготовки вчителів у Великій Британії з урахуванням її основних аспектів та змін, що відбулися впродовж останніх десятиліть. Проаналізовано ключові реформи, які сприяли сучасному становленню цієї системи. Проаналізовано роль університетів, коледжів та інших закладів освіти у процесі формування професійних компетентностей учителів. Особливу увагу приділено програмам підготовки вчителів, їх структурі, змісту та методиці.

Наголошено, що у системі підготовки вчителів важливою складовою є педагогічна практика, яка чітко структурована. До її організації залучено викладачів Університету та працівників школи. Висвітлено роль менторів та взаємодію студентів з досвідченими педагогами у процесі проходження практики. Розглянуто головні аспекти професійної підготовки вчителів, такі як орієнтація на розвиток професійних компетентностей та використання інноваційних підходів у процесі навчання.

Досліджено фактори, що впливають на якість підготовки вчителів, зокрема, зміст навчальної програми, роль технологій у освітньому процесі, шкільне середовище та процес професійної адаптації молодих учителів. Зазначено, що для вчителів-початківців у школі розробляють індивідуальну програму. Описано підхід до оцінювання вчителів-стажерів та їхньої підготовки до роботи. Охарактеризовано структуру післядипломної освіти, яка сприяє вдосконаленню професійної компетентності вчителів.

На основі аналізу останніх досліджень зроблено висновки про те, що система підготовки вчителів у Великій Британії характеризується інноваційними методами та використанням нових і гнучких технологій, які вносять різноманітність і диференціацію в освітній процес. Продемонстровано важливість реформування професійної підготовки вчителів у контексті змін у сучасній освітній парадигмі. Результати дослідження сприяють більш глибокому розумінню британського досвіду підготовки вчителів та можуть бути корисними для вдосконалення системи професійної підготовки педагогів у вищій педагогічній школі України.

Ключові слова: Велика Британія, вчителі, професійна підготовка, освітній процес, заклад вищої освіти, педагогічна практика, професійна діяльність.

Постановка проблеми. Важко переоцінити значення професійної підготовки вчителів у забезпеченні якісної освіти. Вчителі суттєво впливають на навчання та розвиток підростаючого покоління. Тому вкрай важливо, щоб вони володіли необхідними компетентностями. Оскільки роль вчителя постійно змінюється і потребує адаптації до змін у суспільстві та освітніх потреб, професійна підготовка вчителів є неперервним процесом. Отже, оновлення та вдосконалення підготовки вчителів і викладачів з урахуванням ефективного використання вітчизняної педагогічної спадщини та досвіду, а також інноваційних методів педагогічної освіти розвинутих країн набувають величезного значення. У зв'язку з цим особливий інтерес викликає структура педагогічної освіти Великої Британії, яка має багатовікові традиції. Отже, **мета дослідження** полягає в аналізі та обґрунтуванні змісту професійної підготовки вчителів у Великій Британії з огляду на її основні аспекти, ефективність та вплив на якість освіти.

Аналіз останніх досліджень свідчить про те, що різноманітність є найхарактернішою рисою системи педагогічної освіти, яка визначається історичними періодами, національними особливостями та соціальними умовами. Проте спільним для всіх систем освіти є те, що їх розвиток залежить від вимог країни і суспільства до підготовки вчителів, а також від тенденцій розвитку світової освіти. Дослідженню різноманітних аспектів професійної підготовки вчителів у Великій Британії присвячено праці Н. Авшенюк, А. Парінової,

Н. Яцишин, Ю. Кіщенко, Л. Пуховської, С. Синенко, Н. Мукан, О. Огієнко та ін.

Виклад основного матеріалу. На цьому етапі Велика Британія переживає своєрідне відродження системи педагогічної освіти. Якщо в 70-х роках ХХ ст. було розроблено та впроваджено три рівні педагогічної освіти (спеціалізована підготовка, комбіноване навчання в педагогічних закладах та школах, післядипломна освіта), то у 80-х роках минулого століття відбулася трансформація одногалузевих педагогічних коледжів у інститути та вищі педагогічні коледжі. Під час освітньої реформи середини 80-х – початку 90-х років ХХ ст. Велика Британія розробила політику завершення переходу до вищої освіти як єдиної форми підготовки вчителів [10].

Дослідження показало, що система вищої освіти Великої Британії характеризується багаторівневою та різноманітною за формами системою освіти, яка пропонує студентам можливість вибору варіанта навчання, а диференціація освіти уможливорює динаміку потреб у педагогічних кадрах.

У сучасному освітньому процесі важливе місце посідають інформаційно-комунікаційні технології. «Засвоєння студентами знань за допомогою інформаційних та комунікаційних технологій відбувається значно швидше, ніж за допомогою звичайних технологій. Ці технології змінюють

характер розвитку, придбання і розповсюдження знань, дозволяють поглиблювати і розширювати зміст досліджуваних дисциплін, швидко оновлювати його, застосовувати більш ефективні методи навчання, а також значно розширюють доступ до освіти» [9, с. 160, цит. за: Хуторський].

Наголосимо, що інформатизація освіти уможлиблює швидке поширення та засвоєння знань, сприяє постійному оновленню інформації, ефективно впливає на індивідуальну освітню траєкторію розвитку майбутніх учителів та оволодіння ними необхідними компетентностями [3, с. 168].

Варто також зазначити, що на розвиток системи професійної підготовки вчителів початкової школи у Великій Британії вплинули як внутрішні чинники (оновлення початкової ланки освіти та розширення функцій вчителя в школі), так і зовнішні (модернізація освітньої діяльності відповідно до європейських вимог та підвищення рівня вимог до підготовки вчителів з боку суспільства).

Закон про освіту 1988 року докорінно змінив систему освіти і визначив централізацію та стандартизацію як основний напрям реформування вищої освіти загалом і педагогічної освіти зокрема. Також було розроблено загальні освітні цілі для всіх видів педагогічної освіти. Саме з того часу учителі отримують ступінь бакалавра освіти після завершення три- або чотирирічного курсу навчання [13].

Основним державним документом, який регулює провідні процеси стандартизації педагогічної освіти Великої Британії, є Національний стандарт кваліфікованого вчителя. Для здобуття статусу кваліфікованого вчителя у Стандартах передбачено такі категорії:

- 1) додаткові стандарти для навчання і виховання наймолодших учнів;
- 2) знання та розуміння;
- 3) контроль, атестування, облік і звітування;
- 4) планування, навчання та керівництво класом (стандарти для початкового навчання англійської мови, математики та природничих дисциплін) [2].

Офіс з питань стандартів у освіті (Office for Standards in Education) був створений у 1992 році для реалізації ідеї стандартизації вищої педагогічної освіти, який здебільшого переклав підвищення кваліфікації вчителів на школу. Цей офіс і досі діє у Великій Британії і довів свою ефективність у сприянні конкуренції між університетами щодо якості надання освітніх послуг. Також він контролює перевірку кваліфікації викладачів ЗВО та перевіряє, чи відповідає зміст курсів у закладах вищої освіти національним стандартам. Наразі педагогічні заклади освіти у Великій Британії проходять перевірку кожні два роки [8].

Зазначимо, що уряд Великої Британії провів чимало реформ, які були спрямовані на підвищення якості підготовки майбутніх учителів. Так, у

вересні 1994 року, відповідно до Закону про освіту, було створено державний уповноважений орган – Агентство з підготовки вчителів (Teacher Training Agency), який займався розробкою Національних стандартів статусу кваліфікованого вчителя (Qualifying to Teach: Professional Standards for Qualified Teacher Status and Requirements for Initial Teacher Training). У вересні 2005 року його було перетворено на Агентство з питань підготовки і розвитку педагогічних кадрів, відповідно до Закону про освіту 2005 року [5].

Як зазначає О. Огієнко, реформування професійної підготовки учителів відбувається у напрямі створення загальнонаціональної, централізованої, зосередженої на «підготовці», а не на «освіті» системи професійної підготовки вчителів [5, с. 368]. У цій системі виділяють три елементи: загальноосвітній, спеціально-предметний, спеціально-професійний (психолого-педагогічний). Школі відводиться роль повноцінного партнера університету в професійно-педагогічній підготовці майбутніх учителів [12]. Основними методами навчання у системі педагогічної освіти Великої Британії вважають: лекційний, дискусійний, тьюторський та шкільна педагогічна практика. Широко застосовують аналіз ситуацій професійного характеру (кейсів), навчальну дискусію, метод проєктів, дослідницький метод, навчальну та моделюючу гру, що передбачають вирішення певної педагогічної проблеми [11].

Доцільно зазначити, що у системі підготовки вчителів одним із обов'язкових компонентів є педагогічна практика. Аналіз наукових джерел дає підстави стверджувати, що вона у закладах вищої освіти Великої Британії має чітку організацію керування, до якої залучені визначені працівники закладу вищої освіти та школи: тьютор зі спеціального предмета, предметний тьютор, професійний ментор і предметний ментор [4].

Заслугує на увагу впровадження обов'язкового однорічного стажування для вчителів, так зване «Входження в професію» (Statutory Induction Period). Директор школи та тьютор відповідають за підтримку вчителя-початківця, розробляють для нього індивідуальну програму. У випадку успішної підготовки вчитель-стажер отримує статус кваліфікованого учителя [6]. Такий підхід до процесу адаптації молодих учителів сприяє тому, що більшість випускників професійних педагогічних закладів освіти залишаються працювати за фахом. Під керівництвом досвідчених колег стажери удосконалюють свої професійні вміння, долають страх перед дітьми і стають повноцінними членами колективу.

Позитивним здобутком у Великій Британії вважаємо організацію післядипломної освіти. До її структури входять різні курси, що завершуються присудженням престижних сертифікатів. Прогресивні ідеї британської моделі можна запозичити в організації оновленої системи післядипломної освіти України. О. Хижняк вважає, що створення гнучкої системи курсів післядип-

ломного навчання буде для вчителів ефективним стимулом до підвищення їхнього фахового рівня, вдосконалення професійної компетентності [11].

Система ж вищої педагогічної освіти України перебуває у стадії активного реформування ще з 2014 року, коли був прийнятий новий Закон України «Про вищу освіту». Упродовж останніх років з'явилося чимало нормативно-правових документів, що регламентують впровадження освітніх реформ в Україні. Зокрема, затверджено Концепцію розвитку педагогічної освіти (наказ МОН від 16.07.2018 № 776) та план її впровадження (наказ МОН від 03.01.2019 № 7), прийнято Закон України «Про освіту» (2017) та затверджено професійний стандарт «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти» (наказ МОН від 10.08.2018 № 1143) [1, с. 93].

Висновки. Аналізуючи тенденції розвитку і сучасний стан системи педагогічної освіти у Великобританії, можемо підсумувати, що на сучасному етапі розвитку вищої освіти у цій країні велике значення має використання нових педагогічних технологій. Система освіти не лише бере до уваги індивідуальні, фізичні, інтелектуальні, соціальні і духовні особливості учасників освітнього процесу, а й спрямована на формування всебічно розвиненої особистості.

Зазначимо, що ефективність педагогічних інновацій в українській системі освіти є досить високою. Водночас зауважимо, що сама система педагогічної освіти, зберігаючи наявний позитивний досвід, безумовно, потребує реформування та вдосконалення. Однак, потрібно докласти неабияких зусиль для проведення реформ, які гарантуватимуть відповідність міжнародним стандартам.

1. Бігун О. М. Педагогічна підготовка вчителя в коледжах Великої Британії та України: порівняльний аспект : зб. наук. праць «Педагогічні науки». № 88. 2019. С. 92–98. URL : <https://doi.org/10.32999/ksu2413-1865/2019-88-15>

2. Деркач Ю., Лавро О. Професійна підготовка вчителів початкових класів Великобританії. Молодий вчений. 2021. № 6 (94). С. 159–162. URL : <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2021-6-94-32>

3. Нос Л. С. Основні тенденції професійної підготовки майбутніх фахівців педагогічної освіти: український та зарубіжний досвід. Pre-school education in the context of new ukrainian school's objectives : joint monograph. Ed. by Prof. Valentyna Kushnir. Hameln : InterGING, 2020. 260 с. С. 163–179.

4. Нос Л. С. Педагогічна практика у системі професійної підготовки майбутніх вчителів: канадський та британський досвід. Наук. вісн.

Мукачівського держ. ун-ту. Серія «Педагогіка та психологія». 2019. Вип. 1 (9). С. 204–207.

5. *Огієнко О.* Професійна підготовка вчителів у Великій Британії, Франції, Канаді і США: подібне та відмінне. Вища освіта України. 2016. С. 362–389. URL : <http://hdl.handle.net/20.500.12424/1170869>

6. *Орос І.* Законодавче забезпечення освіти дорослих в Україні та Великій Британії у XX ст. : зб. наук. праць Уманськ. держ. пед. ун. 2019. № 2. С. 90–95. URL : <https://doi.org/10.31499/2307-4906.2.2019.168403>

7. Програма шкільного наставництва в Україні. URL : https://www.britishcouncil.org.ua/sites/default/files/programa_shkilnogo_nastavnyctva_v_ukrayini.pdf

8. *Семенець-Орлова І.* Великобританія: нові вчителі для нового суспільства. URL : <http://education-ua.org/ua/porivnyalna-pedagogika/460-velikobritaniya-novi-vchiteli-dlya-novogo-suspilstva>

9. *Стрілець С. І.* Інновації у вищій педагогічній освіті: теорія і практика : навч. посібник. 2-ге вид. доповн. і переробл. Чернігів : ФОРМ Лозовий В. М. 2015. С. 160. URL : <http://erpub.chnpu.edu.ua:8080/jspui/handle/123456789/1885>

10. *Толочик А. І.* Сучасні тенденції підготовки вчителів у Великобританії. Науковий вісник МДУ імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки. Вип. 1.33. 2011. С. 128–131. URL : http://mdu.edu.ua/wp-content/uploads/files/31_2.pdf

11. *Хижняк О.* Використання позитивного досвіду Великобританії у підготовці майбутніх вчителів в Україні. *Studies in Comparative Education*. 2013. URL : <https://doi.org/10.31499/2306-5532.1.2012.18689>

12. *Яцишин Н. П.* Професійно-педагогічна підготовка вчителів у Великій Британії (90-ті роки XX століття) : автореф. дис ... канд. пед. наук : 13.00.01. Київ, 1998. 17 с.

13. Education Reform Act. 1988. URL : <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1988/40/contents>.

References

1. Bihun, O. M. (2019). Pedagogichna pidhotovka vchytelya v koledzhakh velykoy Brytaniy ta Ukrainy: porivnyal'nyj aspekt. [Teacher education in colleges in the UK and Ukraine: a comparative aspect] : zb. nauk. prats'. «*Pedahohichni nauky*», 88, 92–98 [in Ukrainian].

2. Derkach, Yu., Lavro, O. (2021). Profesijna pidhotovka vchyteliv pochatkovykh klasiv velykobrytaniy [Professional teachers training of the UK's primary schools]. *Molodyj vchenyj*, 6 (94), 159–162 [in Ukrainian].

3. Nos, L. S. (2020). *Osnovni tendentsii profesijnoi pidhotovky majbutnikh fakhivtsiv pedahohichnoi osvity: ukrains'kyj ta zarubizhnyj dosvid* [Main trends in professional training of future specialists in teacher education: Ukrainian and foreign experience]. Pre-school education in the context of new Ukrainian school's objectives : joint monograph / ed. by Prof. Valentyna Kushnir. Hameln : InterGING, 163–179 [in Ukrainian].
4. Nos, L. S. (2019). Pedahohichna praktyka u systemi profesijnoi pidhotovky majbutnikh vchyteliv: kanads'kyj ta brytans'kyj dosvid [Pedagogical practice in the system of professional training of future teachers: canadian and british experience]. *Nauk. visn. Mukachivs'koho derzh. un-tu. Seriiia «Pedahohika ta psykholohiia»*, 1 (9), 204–207 [in Ukrainian].
5. Ohienko, O. (2016). Profesijna pidhotovka vchyteliv u Velykij Brytanii, Frantsii, Kanadi i SShA: podobne ta vidminne [Teacher training in the UK, France, Canada and the USA: similarities and differences]. *Vyscha osvita Ukrainy*, 362–389 [in Ukrainian].
6. Oros, I. (2019). Zakonodavche zabezpechennya osvity doroslykh v Ukraini ta Velykij Brytanii u XX st. [Legislative support for adult education in Ukraine and the United Kingdom in the twentieth century] : *zb. nauk. prats' Umans'koho derzh. ped. un-tu*, (2), 90–95 [in Ukrainian].
7. Prohrama shkil'noho nastavnytstva v Ukraini [School mentoring program in Ukraine]. URL : https://www.britishcouncil.org.ua/sites/default/files/programa_shkilnogo_nastavnytstva_v_ukrayini.pdf [in Ukrainian].
8. Semenets'-Orlova, I. (2015). *Velykobrytaniia: novi vchyteli dlia novoho suspil'stva* [Great Britain: new teachers for a new society] [in Ukrainian].
9. Strilets', S. I. (2015). *Innovatsii u vyschij pedahohichnij osviti: teoriia i praktyka* [Innovations in higher pedagogical education: theory and practice] : navch. posibn. 2-he vyd. dopovn. i pererobl. Chernihiv : FOP Lozovyj V. M., 160 [in Ukrainian].
10. Tolochyk, A. I. (2011). Suchasni tendentsii pidhotovky vchyteliv u Velykobrytanii [Modern trends in teacher training in the UK]. *Naukovyj visnyk MDU imeni V. O. Sukhomlyns'koho. Pedahohichni nauky*, 1.33, 128–131 [in Ukrainian].
11. Khyzhniak, O. (2013). *Vykorystannia pozytyvnoho dosvidu Velykobrytanii u pidhotovtsi majbutnikh vchyteliv v Ukraini* [Using the positive experience of the UK in the training of future teachers in Ukraine]. *Studies in Comparative Education*, (1) [in Ukrainian].
12. Yatsyshyn, N. P. (1998). *Profesijno-pedahohichna pidhotovka vchyteliv u Velykij Brytanii (90-i roky XX stolittia)* [Professional and Pedagogical Training of Teachers in the United Kingdom (90s of the Twentieth Century)] : avtoref. dys ... kand. ped. nauk : 13.00.01. Kyiv, 17 s. [in Ukrainian].

13. Education Reform Act. 1988. URL :
<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1988/40/contents> [in English].

*Стаття: надійшла до редколегії 12.09.2023
доопрацьована 26.09.2023
прийнята до друку 29.09.2023*

PROFESSIONAL TEACHERS TRAINING IN GREAT BRITAIN

Liubov Nos¹, Yuliana Tkachuk²

*Ivan Franko National University of Lviv,
Tuhan-Baranovskoho Str., 7, Lviv, Ukraine, UA-79005*

¹lyubov.nos@lnu.edu.ua;

²yuliana.zhdan@lnu.edu.ua

The system of professional teacher training in the UK is studied, its main aspects and changes that have taken place in recent decades are taken into account. The key reforms that have contributed to the current development of this system are analysed. The role of universities, colleges and other educational institutions in the process of forming teachers' professional competences is analysed. Special attention is paid to teacher training programmes, their structure, content and methods.

It is emphasised that pedagogical practice is an important component of the teacher training system. It is clearly structured. University lecturers and school staff are involved in its organisation. The role of mentors and the interaction of students with experienced teachers in the process of internships are highlighted. The main aspects of teacher training, such as the focus on the development of professional competences and the use of innovative approaches in the learning process, are considered.

The factors influencing the quality of teacher training, in particular, the content of the curriculum, the role of technology in the educational process, the school environment and the process of professional adaptation of young teachers are studied. It is noted that an individual programme is developed for novice teachers at school. An approach to the evaluation of trainee teachers and their preparation for work is described. The structure of postgraduate education, which contributes to improving the professional competence of teachers, is characterized.

Based on the analysis of recent studies, it is concluded that the teacher training system in the UK is characterised by innovative methods and the use of new and flexible technologies that introduce diversity and differentiation into the educational process. The importance of reforming teacher training in the context of changes in the modern educational paradigm is demonstrated. The results of the study contribute to a deeper understanding of the British experience of teacher training and may be useful for improving the system of professional training of teachers in higher pedagogical schools in Ukraine.

Keywords: United Kingdom, teachers, school, students, professional training, educational process, higher education institution, pedagogical practice, professional activity.